בלק ג

א. „וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ"[1], ובפרש"י פרשתנו[2] מפרש שפסוק זה נאמר על מלך המשיח[3], וזוהי הכוונה בנבואת בלעם[4] „וירד מיעקב" — „ועוד יהי' מושל אחר מיעקב . . ועל מלך המשיח אומר כן שנאמר בו וירד מים עד ים". וכן מצינו לשון זו בנבואת זכרי'[5], המדברת בפירוש על מלך המשיח — „הנה מלכך יבוא גו' עני ורוכב על חמור גו' ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", והובא ג"כ ברמב"ם[6] בפירוש הכתוב (בנבואת בלעם) „וקרקר כל בני שת" — „זה המלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים עד ים".

ובפשטות הכוונה שמלך המשיח יהי' רודה ומושל בכל העולם כולו[7], וכפי' הראב"ע[8] „מים הדרומי הנקרא הים ה־אדום אל ים צפון שהוא ים אוקיינוס ומנהר נהר יוצא מעדן[9] שהוא בתחלת מזרח ועד אפסי ארץ שהוא בסוף מערב".

וצריך ביאור, למה נאמר „מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" ולא נאמר בקיצור „על כל הארץ"[10] וכיו"ב. ובכלל למה ל־הזכיר הימים („מים עד ים")[11], הרי מל־כותו של משיח היא על הארצות (יושבי תבל).

ב. ויש לבאר זה ע"ד החסידות ע"פ דברי רבינו הזקן[12], שהשלימות דימות המשיח תלוי' „במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", שע"י לימוד התורה וקיום המצוות — „בקולו תשמעו"[13] — מכינים את העולם כולו, ואת בנ"י בפרט, לתכלית השלימות דימות המשיח. וכיון שמדתו של הקב"ה היא „מדה כנגד מדה"[14], מובן, ש„מעשינו ועבודתנו" המביאים לביאת המשיח, צריכים להיות בדומה להעילויים שיהיו אז. זאת אומרת, דכדי להגיע לגילוי מלכותו של מלך המשיח, שתהי' „מים עד ים ומנהר עד

---

1) תהלים עב, ח.

2) כד, יט.

3) והוא כפי' רבותינו שהביא רש"י בתהלים שם, טז ש„כל המזמור במלך המשיח". משא"כ לפי פשוטו מדבר בשלמה המלך (כפרש"י שם), וכ־תחילת המזמור „לשלמה אלקים" (וכפרש"י שם). ובראב"ע (ורד"ק) עה"פ „וירד גו'" הביא שני ה־פירושים. ואכ"מ.

4) ט, ט־י.

5) הל' מלכים פי"א ה"א.

6) פרשתנו כד, יז.

7) ראה רש"י זכרי' שם „מימא ועד מערבא (ל' התרגום. ומוסיף) לסוף העולם".

8) תהלים שם (משא"כ בזכרי' שם. ולהעיר מרד"ק זכרי' שם, שהביא פי' הראב"ע דתהלים שם (ומוסיף „והנה ימשול בכל העולם") ולא פירושו על אתר).

9) בראשית ב, י. — בפרש"י זכרי' שם „ומנהר פרת", והיינו הך ע"פ דחז"ל (בכורות נה, ב) „הוא פרת דמעיקרא", ובפרש"י שם (וראה גם תוס') „הוא פרת הנזכר למעלה ונהר יוצא מעדן גו' שהשלשה נפרדין ממנו".

10) ע"ד „והי' ה' למלך על כל הארץ" (זכרי' יד, ט), ועוד.

11) משא"כ להפירוש דקאי על שלמה, הכוונה לגבולות הארץ, „כל א"י מים סוף ועד ים פלשתים" (רש"י תהלים שם. ועוד. וראה משפטים כג, לא).

12) תניא רפל"ז.

13) תהלים צה, ז. סנהדרין צח, סע"א.

14) ראה משנה סוטה ח, ב. ט, ב. ובכ"מ.

אפסי ארץ", צ"ל עבודה הפרטית של כאו"א מעין זה.

ויומתק ע"פ המבואר בס' מאור עי־נים[15] (להרה"צ כו' מטשערנאביל) בשם הבעש"ט „שצריך כל א' מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו" [וכמשנ"ת במ"א הרמז לזה בנגלה דתורה — דבירושלמי[16] דרשו הכתוב[6] „דרך כו־כב מיעקב" על כאו"א מישראל, ובמ"א בירושלמי[17] (וכן בכמה מפרשי התורה[18]) דרשוהו על משיח, והיינו לפי שבכאו"א יש „חלק קומת משיח"], וכמבואר ג"כ בס' התניא[19], שגילוי הנקודה הפנימית שבלב כל ישראל, שהיא התקשרותו אל הקב"ה למעלה מדעת האדם („היסח הדעת"[20]), היא ע"ד „יציאת השכינה הכללית מהגלות והשבי' לעד ולעולמי עולמים".

ועפ"ז יש לומר, שזהו דיוק לשון הכתוב „וירד [ומשלו] מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", כי כדי לזכות לשלימות גילוי מלכות מלך המשיח בכל העולם כולו (גאולה כללית), צ"ל מעין זה בעבו־דת האדם (גאולה פרטית), שניצוץ משיח שבכל אחד ואחד (נקודה הפנימית שבלב) צ"ל רודה ומושל בכל חלקי ועניני האדם, וכיון שעניניו העיקריים של האדם מת־חלקים ל„ים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", לכן גם במלכות משיח נאמר כן.

ג. ביאור הענין:

החילוק בין „ים" ו„ארץ" הוא, ד„ים" מורה על דברים המכוסים (כמו ברואי הים המכוסים במי הים), ו„ארץ" מורה על דברים הגלויים. ובעבודת האדם: „ים" קאי על כחות הנפש שבאדם עצמו, ו„ארץ" — פעולותיו בעולם שחוץ הימנו.

והנה בנוגע ל„ים" מדגיש הכתוב „מים עד ים", שיש שני „ימים" שבהם צ"ל הרדי' והממשלה. ויש לבאר ענינם של שני ה„ימים" בעבודת האדם, ע"פ מ"ש בנבואת זכרי'[21]: „והי' ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון", שעפ"ז יל"פ, דשני ה„ימים" הנאמרים בנוגע למשיח — „מים עד ים" — הם „הים ה־קדמוני" ו„הים האחרון"[22], ראשית כל הימים ואחריתם.

ובעבודת האדם: „הים הקדמוני" הוא ראשית כל הכחות, שהוא כח החכמה (ראשית המוחין), ו„הים האחרון" הוא אחרית כל הכחות, שהוא כח העשי'. ואין עבודת האדם בשלימות עד שהאדם רו־דה ומושל מראשית כוחותיו, כח החכמה, ועד אחרית כוחותיו, כח העשי'.

כלומר: בתחילת הכל צריך האדם להיות רודה בכח החכמה (ומוחין) שלו, שיהי' כולו בקדושה, כי כללות הנהגת האדם, לכל פרטי', תלוי' בשכל שבראש, שהמוח שליט על הלב[23] לשמרו מתאוות רעות כו'.

---

15) פ' פינחס ע"פ (כה, יב) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום.

16) מעשר שני ספ"ד.

17) תענית פ"ד ה"ה.

18) ראה רמב"ן ועוד ע"פ.

19) אגרת הקודש ס"ד (קה, ב).

20) דמשיח בא בהיסח הדעת (סנהדרין צז, סע"א). וראה אוה"ת עקב (כרך ו') ס"ע ב'שיב, ד„גילוי פנימי' הלב (ש)זהו בחי' משיח".

21) יד, ח.

22) להעיר מסוכה (נב, סע"א) דהים הקדמוני קאי על מקדש ראשון, והים האחרון על מקדש שני.

23) תניא פי"ב (יז, רע"א) מר"מ פ' פינחס. וראה „הערות ותיקונים" לתניא שם.

אבל לאידך צ"ל העבודה וההשתדלות להיות „רודה" עד „ים האחרון", כח העשי' שלו, וכפי שרואים במוחש, ש־אפשר שבשכלו מבין האדם היטב כיצד צ"ל הנהגתו בכל הפרטים, אבל אין בכחו לשלוט על עצמו להביאו לידי פועל, ועד לעשי' ממש. ואפשר שיהי' לו רגש טוב לכל דבר שבקדושה, כולל מחשבה טובה, ואף דיבור טוב, ומ"מ אינו בא לידי מעשה בפועל — והמעשה הוא העיקר[24].

וזוהי ההדגשה, שעבודת האדם צ"ל „מים עד ים" — כי א"א שעבודתו תהי' בשלימות, מבלי הרדי' והממשלה בשני קצוות אלו, „הים הקדמוני" ו„הים האחרון", חכמה ומעשה.

ד. אמנם, כל זה הוא באדם עצמו. ואף כח העשי' שלו, מעשה בפועל, שהוא רק בדברים שמחוץ הימנו, מ"מ אפשר ל־היות שכוונת עשיותיו אינה כדי לפעול מחוץ הימנו, אלא זהו רק חלק מעבודתו עם עצמו, שהבחינה שהוא חדור כולו בקדושה היא כאשר בא גם לידי מעשה בפועל[25].

וזהו שממשיך בכתוב שלא מספיק „מים עד ים", אלא צ"ל ג"כ הרדי' „ומנהר עד אפסי ארץ".

והענין בזה:

הובא לעיל פירוש הראב"ע ד„נהר" זה הוא ה„נהר יוצא מעדן", שענינה של יציאה זו מ„עדן" הוא (כהמשך הכתוב) „להשקות את הגן", שבתחילת הבריאה הוא הי' מקומו של אדם הראשון, „וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה"[26]. ובכללות, קאי על כללות העולם, שנקרא „גני" — גנו של הקב"ה — וכמ"ש[27] „באתי לגני אחותי כלה". וזוהי עבודת האדם, „לעב־דה ולשמרה"[28], שע"י עבודתו בבירור וזיכוך העולם, ה"ה פועל ומגלה בכל העולם כולו, שיהי' ניכר בו שהוא „גנו" של הקב"ה.

וזוהי הדגשת הכתוב „ומנהר עד אפסי ארץ" — שאסור לו לאדם לסגור את עצמו בד' אמותיו ולא לחשוב ע"ד ה־עולם שסביבו, באמרו „אני את נפשי הצלתי", והוא נמצא ב„עדן" (מקום של גילוי אלקות[29]) — אלא צריך להתעסק בהעבודה עם ה„נהר", „להשקות את הגן", לברר ולזכך (בכחו של ה„נהר" היוצא מ„עדן") את כל העולם כולו, „עד אפסי ארץ".

ועבודה זו היא המביאה לידי שלימות מלכות המשיח, „וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", שנוסף על השלימות של משיח עצמו[30], „ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"[31], הרי „יתקן[32] את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר[33] כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרא כולם בשם ה' גו'", בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

(משיחת י"ב תמוז תשל"ג)

---

24) אבות פ"א מי"ז.
25) ראה באורוכה לקו"ש חי"ח ע' 154 ואילך.
26) בראשית ב, טו.
27) שה"ש ה, א. שהש"ר עה"פ. המשך באתי לגני, ה"שי"ת.
28) ראה תרגום יונתן עה"פ. ובכ"מ.
29) ראה ברכות לד, ב.
30) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 256-7.
31) ישעי' נב, יג. ובתרגום שם (ועוד) דקאי על משיח.
32) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.
33) צפני' ג, ט.